

XÂY DỰNG TRẠM KIỂM SOÁT TỔNG HỢP MÔI TRƯỜNG VÙNG HỒ HÒA BÌNH - VẤN ĐỀ CẤP BÁCH CỦA NHIỆM VỤ BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG

PTS. PHẠM VŨ QUẤT

Trung tâm Môi trường

Nước là một tài nguyên quý giá, xã hội càng phát triển thì nhu cầu sử dụng nước càng đa dạng và yêu cầu về số lượng cũng như về chất lượng ngày càng cao. Để đáp ứng yêu cầu sử dụng nước của các ngành kinh tế quốc dân và dân sinh, được sự giúp đỡ của Đảng và Nhà nước Liên Xô, chúng ta đã xây dựng thành công hồ chứa Hòa Bình. Hồ Hòa Bình sẽ cung cấp cho đất nước ta một sản lượng điện khổng lồ, khống chế lũ sông Đà, cắt một phần lũ trên sông Hồng và giảm mức độ ngập lụt, tăng lượng nước mùa cạn cho đồng bằng Bắc Bộ. [1]. Ngoài ra hồ còn là thủy vực có diện tích lớn để nuôi trồng thủy sản và trung tâm du lịch, nghỉ mát, giải trí và dưỡng bệnh cho toàn quốc. Bên cạnh các phúc lợi to lớn mà hồ Hòa Bình đã đem lại cho Tổ quốc ta, công trình thế kỷ này sẽ tác động không nhỏ đến môi trường và dẫn tới những biến đổi sâu sắc về kinh tế - xã hội: khi mực nước ở cao trình 115m, hồ Hòa Bình chiếm một diện tích 19800ha trong đó có khoảng 1600ha là diện tích đồng ruộng, làng bản bị ngập nước, diện tích lòng sông suối cũ chỉ chiếm khoảng 4600ha, còn lại là rừng cây bụi cỏ. Với diện tích bị ngập lớn như trên đã đặt ra hàng loạt vấn đề cần giải quyết như tái định cư cho nhân dân vùng lòng hồ, cấp đất đai, thay đổi tập quán và phương thức canh tác v.v.

Với diện tích mặt thoáng lớn, lượng bốc hơi tăng nhiều sẽ dẫn tới tăng độ ẩm và mưa địa phương, nhiệt độ không khí giảm xuống; môi trường khí hậu này tạo điều kiện thuận lợi cho muỗi cư trú và đã dẫn tới tăng tần suất bệnh sốt rét cũng như bệnh giun sán. Diện tích ngập lụt làm mất đi nhiều di tích truyền thống khác nhau nhất là các di vật về khảo cổ học. Nghề cá cũng có nhiều thay đổi: do ngăn đập nên mất hẳn các loài cá ven biển cửa sông di cư vào sông Đà kiếm ăn và sinh sản như cá mòi, cá chày..., các quần xã thủy sinh vật như tảo, động vật nổi, thực vật nổi và sinh vật đáy cũng có nhiều biến đổi. Hồ Hòa Bình khá sâu, độ dốc hai bên bờ hồ tương đối lớn vì vậy các lớp nước có hiện tượng phân tầng về nhiệt độ khá rõ rệt, đồng thời các khí hòa tan như O_2 , CO_2 cũng biến động mạnh; ở tầng đáy thiếu O_2 nên nước bị đen do tạo ra H_2S và các chất sunfua hữu cơ khác. Sinh khối thực vật, cây cối rác rưởi ước chừng $2 \cdot 10^6$ tấn, lượng phù sa lắng đọng xuống đáy hồ khoảng $50 \cdot 10^6$ tấn, nếu không ngăn chặn nạn phá rừng thì tuổi thọ của hồ sẽ bị giảm nhanh, giảm độ phì nhiêu ở hạ lưu; ngoài ra nước còn bị ô nhiễm bởi các chất Fe, Mn và các loại hóa chất thuốc trừ sâu v.v. [2]

Chế độ thủy văn hồ Hòa Bình phụ thuộc vào chế độ mưa, lượng nước bốc hơi, thảm thực vật, qui trình điều tiết nước của hồ. Nhìn chung, chế độ thủy văn của hồ khác xa với sông Đà trước đây đã ảnh hưởng xói lở đến hạ lưu, làm thay đổi biên mặn ở các tỉnh đồng bằng Bắc Bộ. Lòng hồ nằm trên địa hình các-xơ có nhiều hang ngầm sẽ giữ nước trên lòng hồ được bao lâu? Ảnh hưởng đến nước ngầm như thế nào? Các đợt động đất gần đây ở khu vực Hòa Bình có gắn liền với việc ngăn đập hay không? Đứng trước những vấn đề cấp bách như vậy, Ủy ban Kế hoạch Nhà nước và Ủy ban Khoa học Kỹ thuật Nhà nước đã thỏa thuận cho phép Trung tâm Môi trường trực thuộc Tổng cục Khí tượng Thủy văn thành lập trạm môi trường vùng hồ chứa Hòa Bình với các nhiệm vụ sau:

1. Quan trắc, điều tra, thu thập, xử lý các thông tin về tài nguyên và môi trường sinh thái vùng hồ bao gồm:

– Các yếu tố vật lý, hóa học và sinh học của các đối tượng nước, không khí của hồ chứa và vành đai đất ven hồ.

– Các thông tin về các yếu tố môi trường sinh thái trên lưu vực và ở hạ lưu có liên quan đến vùng hồ.

2. Đáp ứng các yêu cầu về bảo đảm thông tin, phục vụ cần thiết theo kế hoạch Nhà nước và đơn đặt hàng theo hợp đồng kinh tế khoa học kỹ thuật cho việc quản lý, khai thác và bảo vệ hồ chứa, cho nhu cầu nghiên cứu khoa học môi trường sinh thái vùng hồ trong và ngoài ngành.

3. Tham gia các nghiên cứu, thí nghiệm, thực nghiệm môi trường sinh thái theo yêu cầu của các ngành kinh tế xã hội. [3]

Trong hoàn cảnh đất nước ta còn nghèo, tình hình kinh tế xã hội đang còn gặp rất nhiều khó khăn, việc thành lập trạm vùng hồ Hòa Bình thể hiện sự quan tâm lớn lao của Đảng và Nhà nước ta với công tác bảo vệ môi trường.

Tiếp nhận một nhiệm vụ rất phức tạp liên quan đến nhiều ngành khoa học cơ bản và kỹ thuật, Trung tâm Môi trường mong muốn được hợp tác với tất cả các cơ quan hữu quan như Y tế, Năng lượng, Thủy lợi, Giao thông vận tải..., các viện nghiên cứu, các trường đại học, các chuyên gia và các nhà khoa học trong lĩnh vực kiểm soát, nghiên cứu các biện pháp bảo vệ sự trong sạch và bền vững của môi trường vùng hồ chứa Hòa Bình, giảm những tác động bất lợi của hồ xuống mức thấp nhất, góp phần bảo vệ sự tồn tại và phát triển lâu dài của dân tộc.

Tài liệu tham khảo

1. Tài liệu của Viện qui hoạch điện Bộ năng lượng
2. Mai Đình Yên và cộng tác viên. Thử đánh giá hậu quả đến các hệ sinh thái của đập Hòa Bình. Hà Nội – 1985
3. Quyết định số 342 KTTV/QĐ ngày 28-12-1988 của Tổng cục trưởng Tổng cục KTTV về việc thành lập trạm môi trường vùng hồ chứa Hòa Bình.